

אבשלום סולימן | קטלוגים | 06/06/2021

מלקטת, חולמת, מכשפת: שלוש פעולות לקראת צילום אורגני

"כהן היא אמנית המיומנת ביצירת מפגשים אקראיים-למחצה. היא מיטיבה לעבוד עם המאורע החד-פעמי, החולף והאפשרי. היא אינה "מבצעת" את התכניות המדוקדקות שהכינה מראש, אלא לוקחת בחשבון את מה שאינה יודעת עדיין, ונשארת פתוחה לפוטנציאל ההווה של התערוכה". אבשלום סולימן מתוך קטלוג התערוכה "חמשת הימים המלאים, חמשת הריקים" של איילת השחר כהן

שיתוף 6

פוסט

מראה הצבה מתוך "חמשת הימים המלאים, חמשת הריקים", איילת השחר כהן בגלריה השיתופית בכברי, צילום: ליאת אלבלינג

ניילת השחר כהן מתנועעת בחלל הגלריה בקצב שהוא ייחודי רק לה, לממדי גופה ולדרך הראייה הפרטית שלה. אופן התנהלותה בעת הצבת התערוכה מזכיר התבוננות בבעלת מקצוע, הנעה בסדנתה האפלולית במיומנות של מי שחשה את החלל בגופה. פעמים אחדות

ראיתי אותה מִפְּנֵה חומרי עבודה מהדרך בבעיטה קלה, חברית, מפלסת לה נתיב בין קליפות עצים, אבנים וגבישים. תצלום מגולגל עשוי למצוא את מקומו הסופי על הרצפה, לאחר שהאמנית הניחה אותו שם כבדרך אגב, ועכשיו היא מביטה במפגש המפתיע שבינו לבין דימוי אחר. חשוב להבהיר: התערוכה הנוכחית נבנתה ברובה בסטודיו הקטן בתל אביב, לפני שחומריה השונים נארזו, הובלו לקיבוץ כברי, ושם נפרסו מחדש, ממתנים לתצורתם הסופית.

כהן היא אמנית המיומנת ביצירת מפגשים אקראיים-למחצה. היא מיטיבה לעבוד עם המאורע החד-פעמי, החולף והאפשרי. היא אינה "מבצעת" את התכניות המדוקדקות שהכינה מראש, אלא לוקחת בחשבון את מה שאינה יודעת עדיין, ונשארת פתוחה לפוטנציאל ההווה של התערוכה. האינטואיטיבי – כלומר הדבר המתגלה תוך כדי תנועה – מהווה עבורה כלי עבודה, שחשיבותו אינה נופלת מן הפעולות הקלאסיות המצופות מצלמת, למשל הפעלה של מבט חד והבנה של פריים צילומי. תנועתה בחלל הפיזי היא, אם כן, פילוס דרך בתוך טריטוריה מנטלית, פסיכולוגית ורעיונית, תנועה מן ה"שם" של החזון המקורי אל ה"כאן" של ממשות התערוכה. בסופה של תנועה הלוך ושוב זו מתגלים פניה החדשים של התמונה הגדולה מתוך מכלול האפשרויות של צירופי דימויים וחומרים.

בפסקאות הבאות אבקש לשרטט את קווי המתאר של אותו חזון, להנהיר את הרעיונות, שהנחו את האמנית בתהליך יצירת התערוכה, כפי שהיא עצמה מנסחת אותם, ולהציע קריאה, הקושרת את שני אלה ברעיון של השגת ידע חדש באמצעות מבט עיוור למחצה.

**מראה הצבה מתוך "חמשת הימים המלאים, חמשת הריקים", איילת השחר כהן
בגלריה השיתופית בכברי, צילום: ליאת אלבלינג**

Too Much Information

כהן היא צלמת המגיעה מפיסול, או פסלת העובדת עם חומרים צילומיים. ההדפק (קולאז'), שהוא חיבור מין בשאינו מינו באמצעות דימויים צילומיים, ניצב בבסיס המחשבה שלה. תערוכתה הקודמת, "מבוא להימנעות" (בית האמנים, תל אביב, מרץ 2020; ליווי: מרים נאה), נבעה מחוקיות נוקשה, שאותה כפתה על עצמה. היא צמצמה את אפשרויות העבודה שלה לחלקי תצלומים מן-המוכן של אדריכלות ברוטליסטית בשחור-לבן, תצלומי סטודיו של רהיטי עץ וחלקי רפרודוקציות מספרי אמנות, שאותם "הניחה" על דימויי הרהיטים משל היו הצעות הגשה לפיסול ביתי. התערוכה עסקה ביחסי פנים-חוץ, המאפיינים רבים מן הפרויקטים שלה, גם במובן של פנים הבית הביוגרפי, הנבנה מדימויים מושאלים, וגם במובן הפנים הגופני, שהתחושה שהוא מעורר מושלכת על החוץ הז'ורנלי.

בתערוכה הנוכחית המנעד המשמש אותה צבעוני ודינמי הרבה יותר, משוחרר מעיקרון ההימנעות הקודם, שהנחה אותה אז. כהן נעה עתה בעולם של מידע עודף, והמחווה הבסיסית שלה אינה לצמצם, כי אם להציף, לחבר ולערבל בין חומרים ודימויים. במובן זה, התערוכה "חמשת הימים המלאים, חמשת הריקים" נובעת משנה מטלטלת, שבמהלכה העודף, ה"יותר מדי", היכה באנושות בדמותו של נגיף, ש"עלה על גדותיו". כהן מתייחסת לחומרי הצילום המודפסים כאל חומרים אורגניים, ומתארת את עצמה כמי שמלקטת חומרים טבעיים – אבנים, ענפים, קונכיות, עלים, שורשים, קליפות ופרחים – ומאחה אותם עם שברי תצלומים ודימויים, שנגזרו מהקשר המקורי. ניתן לתאר פעולה זו גם כמעשה רפאות (שחזור הכלי השלם מחלקיו הפזורים) או כהנבטה של מעשי כלאיים מורכבים מתוך חומרים פשוטים, שנגרעו מן השלם "הטבעי". ההתכנסות פנימה של השנה האחרונה שלחה אותה החוצה אל הרחוב, אל שדה הבור, אל חוף הים, ופעולת הליקוט היא שהניעה את תהליך העבודה.

דמות המלקטת אינה דימוי חיצוני לתערוכה. אין זו דמות שהאמנית עטתה על עצמה בדמיון, כי אם עיקרון פעולה פנימי עבודה. אל המלקטת חברו שתי דמויות נוספות, ששימשו אותה כמדריכות. השמאנית נעה בתוך עולם החורף הארוך, במרחב שחור דמוי מערת צללים ותעתועים, ובתוכו היא רוקחת מחומרי הגלם את הקסם שלה. קסם זה קשור בעבודות לעבודה הדימויית (Imaginal Work), לעשיית הצלם ולמתן צורה לחומר הגולמי, האמורפי, כלומר לעשיית דימוי (במובן האמנותי-צילומי שלו). אם הדימויים הראשונים – ציורי המערות הנחשבים למופע ה"אמנות" הראשון – נוצרו מתנועת ריצוד הצללים על קירות של מערות, כמו זו המפורסמת בלאסקו שבצרפת, הרי האמנית העכשווית היא בחזקת ממשיכת דרכן של השמאניות הקדומות. תפקידן

של נשות הדעת ההן היה לצור צורה מן הלא נודע באמצעות סיפור, דימוי, שיר או ריקוד עבור בנות ובני השבט. השאמאן הוא מי שאמר אמן, אמר "הן" לעולם רווי סכנות, ומי שתפקידו היה להתהלך בעולם הצללים ולחזור אל השבט עם ידע שימושי.

מראה הצבה מתוך "חמשת הימים המלאים, חמשת הריקים", איילת השחר כהן בגלריה השיתופית בבברי, צילום: ליאת אלבלינג

החולמת (או "המתקשרת", כפי שכהן קוראת לה), השלישית מבין דמויות-האם של תהליך העבודה הנוכחי, מתהלכת בעולם הפורח של החיזיון, המגיע אליה מן החוץ האחר, זה של החלום הקולקטיבי. בכוחו של החלום לשמר את הקשר בין השבט לאבותיו ולאימהותיו הקדומות, ובכך לחבר את ההווה עם העבר על מנת להראות את העתיד. באופן זה התערוכה הנוכחית היא הצעה של אמנית עכשווית להרהר בידע שלנו על העולם שלתוכו אנו מוטלים לא דרך הפרדיגמה המדעית, אלא באמצעות מה שקדם למתודה המדעית, ביחס למעין קדם-מדע אמפירי, המבוסס על מגע ישיר עם חומרי העולם, פיזיים ומטאפיזיים כאחת. בהקשר זה, עבודת האמנות, כלומר מתן צורה לכאוס של אפשרויות בלתי מוגבלות, היא דרך לדעת את העולם באמצעות הדמיון והאלכימיה.

משחק של צללים

שלוש הדמויות האמורות: המלקטת, השמאנית והחולמת – בין שהן יצירי דמיון, שסייעו לכהן למקד את תהליך עבודתה, ובין שהן ישויות ממשיות, שעמן היא מנהלת שיחה – הובילו אותה להתייחס לתערוכה כאל תצוגה של שלוש מערכות לייצור ידע על אודות העולם. מבט מעמיק על התערוכה יגלה את החלוקה הפנימית שלה ואת נקודות ההשקה בין מערכות אלו. דמיינו את חלל הגלריה כמערה או כחדר פלאות, שהמוצגים הפרושים בו אינם מספרים סיפור רציף, אלא מאפשרים לנו לנוע בו ולחבר את החזיונות השונים בעצמנו, לספר בעצמנו את סיפורו של העולם הנגלה לאמנית.

בחלקה הימני של הגלריה פרושה חטיבת עבודות כהות, התוחמות את העולם השחור של השמאנית. לאורך הקיר, סדרה של מדפים מעץ יוצרים קו אופק, המחלק את משטח הראייה ל"למעלה" ו"למטה". על קו אופק זה ולאורכו מתרחשות סצנות, הבנויות ממעשי מרקחת של קליפות עצים וחלקי ענפים, רישומים, תצלומי דיוקן זעירים וחלקי קולאז'ים על עץ. מוח כחול גדול זורח מעל הקו כירח שני, דוגמה לאופן שבו חומר גלם צילומי מונח על אותו מישור שעליו פרושים חומרים אורגניים. חטיבה זו מסתיימת בשתי ויטרינות מצולמות. באחת – גולגולת פרה-היסטורית, שצולמה בתוך תיבת זכוכית באגף הארכאולוגי של מוזיאון ישראל בירושלים, ומשמאלה – תצלום גדול ממוסגר, המציג פיסה של טבע מלאכותי, אף הוא דיורמה בתוך תצוגה של גן חיות או של מוזיאון לתולדות החי.

על חלקה השמאלי של הגלריה ניתן לחשוב כעל העולם הצהוב, עולם השלכת הסתווי של המלקטת. את הממצאים ממסעות הליקוט שלה פורשת כהן בתצורה פסבדו-מדעית, מעין דיאגרמות תבליטיות, הלובשות צורה של עץ, אם תרצו – עץ הדעת, הצומח מ"גזע" מאובן (מצולם) ומתפצל לבדים דקים. אי אפשר "לפרש" את הפריטים השונים לאור היגיון טקסונומי (מסווג) או מדעי עקבי. מה מחבר, למשל, גזיר נייר של קונכיית נאוטילוס, אידרה של דג מאובן המצולם בתוך ויטרינה, פרי פסיפלורה מיובש ותצלום של כד מעוטר בדוגמאות פרחוניות? התשובה אינה, ולא יכולה להיות, חד-משמעית, שכן אין מדובר בדיאגרמה מדעית, אלא בתמונת עולם אמנותית. נדרשת לנו רגישות אחרת, אסוציאטיבית וחזותית, ולא אנליטית ומדעית, כדי לתפוס את מכלול העבודה הזו

כשיקוף של תמונת העולם הממשי. בצדה השמאלי מסתיימת העבודה בתשעה לוחות זכוכית, הממסגרים חלקי פרחים וצמחים מיובשים, מוצמדים לדפים, שנתלשו מתוך התרגום העברי של הפהגווד-גיטה ("שירת האל", הודו, המאות ה-5 עד ה-2 לפנה"ס) – אפוס שירי, דתי ופילוסופי, המושר בידי האל קרישנה ערב מלחמה כוללת, המאיימת לכלות את עולם בני האדם. סיפורו של ארג'ונה הגיבור הוא, למעשה, סיפור הדיאלוג הפנימי של אדם, המתחבט בשאלות מוסריות לנוכח סכנה קיומית אישית וגלובלית. זהו גם משל על המשמעות של היות אדם שלם בעולם, על העמידה בפני סכנותיו של העולם החיצוני באמצעות רכישת ידע על אודות העולם הפנימי. כהן עושה בטקסט מופלא זה שימוש קולאז'יסטי; מבלי לחקור אותו לעומק היא מצמידה לדפיו המודפסים חלקי צמחים, גבעולים ותפרחות מיובשות. כך היא קושרת את ה"נצחי" לחולף, ואת הקדום לכאן-ועכשיו של המושג "פרחי ארצנו". מחווה פשוטה זו, התופסת את עומק המצע (הטקסט) על דרך החיבור השרירותי, לוכדת את הדבר הפנימי והבסיסי ביותר בעבודתה, המושתתת על ידיעה אינטואיטיבית של העולם ומשיכה שהיא חשה לחומרי תרבות ומחקר מסוימים, שאותה היא מתרגמת לקריאה ולמחקר אישיים ולעבודות אמנות.

**מראה הצבה מתוך "חמשת הימים המלאים, חמשת הריקים", איילת השחר כהן
בגלריה השיתופית בכברי, צילום: ליאת אלבלינג**

הפינה המרוחקת של הגלריה, התחומה בין הקיר השחור מימין לעבודת הקולאז' משמאל, היא האזור הפורח והססגוני של החולמת. חומרי האזור הזה לקוחים מעבודות קודמות (למשל, רגל של פסל משעווה, שצולמה לפני שנים אחדות) ומארכיון של דימויים, שגורה האמנית ממקורות שונים, הלחימה אותם יחד, סרקתם והדפיסה אותם, כך שהמיניאטורי הופך לענק. זוהי עבודה אחת מתוך סדרה של קולאז'ים מוגדלים, שלא נכנסו לתערוכה, והיא מדגימה את עבודת החלום של האמנית ואת הדו-שיח המקצועי, שהיא מקיימת עם סוגיות משדה הצילום. ההדפסות המוגדלות חושפות את החומר של הצילום, את הממד הפיזי שלו, את ה"מולקולות" או את הגוף, שדימוי מצולם מקבל כשהוא מודפס, מומר מאור לחומר (דיו, נייר). היחס הגופני לצילום כמעט מחייב את השאלה: "היכן מתחיל הצילום והיכן הוא מסתיים?" העבודה גולשת לרצפת הגלריה עם דימוי מולחם, העשוי מחלקי אלמוגים, מרקמות מאובנות ומתצלומים מוגדלים של תאי גוף שונים, שצולמו מבעד למיקרוסקופ אלקטרוני. עץ הבונסאי האדום הכפול, המונח במסגרת על הרצפה, מסמן עבורנו את טבעו של "המדע" של כהן. זהו מדע הדמיון, שבאמצעות כוח החיבור האלכימי שלו אינו מתאר את העולם הנראה, אלא יוצר דימוי של העולם שמאחורי העולם, מה שהיא מתארת כמצב של "הדהוד בין עליונים לתחתונים, בין העולם לבין החושך שמתחת לעולם". העץ האדום הוא, במובן זה, כמוסה מתומצתת של תפישת הטבע, המניעה את התערוכה.

לראות מן העין האחת

שמה של התערוכה מבוסס על הקוסמולוגיה האצטקית ועל תפישת הזמן המחזורי של תרבויות מרכז אמריקה הפרה-קולומביאניות. חמשת הימים הריקים היו חמישה ימים "קיימים, אך לא נספרים" בלוח השנה האצטקי, מעין מסדרון אל-זמני מועד לפורענות ולמזל רע; לאקונה או כתם עיוור, שאין מדברים בו, שלאחריו היה הזמן שב למסלולו התקין. מבחינה זו מייצג שם התערוכה את החסר כמה שמסמן פורענות, אך גם את האפשרות לירח להתמלא מחדש ולשוב ולחולל את מעגל הזמן החוזר ונשנה. התערוכה עצמה גם היא בחזקת סגירת מעגל, שכן את התערוכה הראשונה שלה כאמנית צעירה הציגה כהן בגלריה של קיבוץ כברי בשנת 1993 ("תינוקות", אוצרת: דרורה דקל).

**מראה הצבה מתוך "חמשת הימים המלאים, חמשת הריקים",
איילת השחר כהן בגלריה השיתופית בכברי, צילום: ליאת
אלבלינג**

בדומה, הבחירה שלא להכניס שמות של עבודות לתערוכה לא נועדה להחסיר מאתנו, הצופים, מידע חיוני, אלא, כאמור, להזמין אותנו להישאר במצב תודעתי פתוח, מרחף מעט, לנסות לקלוט את המבנה הפנימי שלה, ואט-אט להיכנס ולקחת חלק בסיפור הנגלל. סיפור זה, פתוח הקצוות, הוא, במידה מסוימת, תוצאה של מבט סגולי של צלמת, העובדת כפסלת וחושבת על הדימוי המצולם כעל חומר גלם לעבודת החלום. זהו צילום עם מצלמה ובלעדיה, הצופה בעולם מן החוץ פנימה, ובהקבלה – מבט פנימי של האמנית אל "השורשים הפרה-היסטוריים של עבודותיה" ואל ההיסטוריה הפרטית והמקצועית שלה עצמה. אנחנו מוזמנים לזהות את המבטים הרבים המצויים בתערוכה, המופיעים בה מבעד לדימויים של עיניים עצומות, עיניים ללא גוף המרחפות בחלל, דמויות ללא פנים ומסגרות הממסגרות לא חפצים, אלא מבטים ריקים.

במבט כולל נדמה, שהתערוכה מציעה התבוננות בעולם, העוברת דרך קצות האצבעות וכפות הידיים; דרך למשש את העולם כדי להכיר בו ולהכיר אותו באמצעות הזיכרון הפנימי של האינסוף.

אם דימוי המערה נשאר אתנו ביציאה מן התערוכה, הרי כל העבודות בה הופכות לצלליות מוארות על קירות הגלריה. אפשר, שצללים וצלילים נקשרו בחוויית הקיום הבסיסית של שוכני המערות כתמונת העולם שלהם. במעבה האדמה אין רואים את האובייקטים שבחוץ, אלא רק את הצללים, שהם מטילים על קירות המערה. מישוהו – בעל חיים או בן אנוש, חבר או אויב, סכנה או סיכוי – מתקרבים מן האור שבחוץ אל האפלולית שבפנים, וקולות הדיבור שלהם נקלטים באוזן הכרויה כמלמול, כצלילים שעדיין אינם דיבור, שאת משמעותם יש לפרש.

להורדת הקטלוג המלא

אבשלום סולימן איילת השחר-כהן הגלריה השיתופית בכברי קטלוגים

שיתוף 6

פוסט

מיזן לפי הישנות ביותר

0 תגובות

הוספת תגובה...

פלאגין התגובות של פייסבוק

כתיבת תגובה

האימייל לא יוצג באתר. שדות החובה מסומנים *

התגובה שלך *

ביקורת אמנות

איילת השחר כהן מציעה טריפ אינטנסיבי של חזיונות היוליים ואפוקליפטיים

בתערוכה שלה "מאדמות הגופרית אל קרחוני סבאלבארד" איילת השחר כהן מפגישה את נורווגיה עם קיבוץ בארי

איילת השחר כהן, "מגדל", 2020. רוב הדימויים נלקחו ממגזיני ארכיטקטורה ברלינאיים משנות ה-50 צילום: איילת השחר כהן

לעקוב

אבי פיטשון

12 בדצמבר 2024

התערוכה של איילת השחר כהן, הנושאת את השם המפוצץ "מאדמות הגופרית אל קרחוני סבאלבארד", היא התערוכה הטובה ביותר שהוצגה עד כה בלוקיישן התל-אביבי של גלריה בארי. היא פחות קומוניקטיבית-מיידית ויותר אפלה מארבע התערוכות שקדמו לה במקום. מלבד הבלחות צהוב של דגימות גופרית וקופסת אור זוהרת בלבן ותכלת שבה מצולמת אבן (שעוד נחזור לדון בה), בשאר התערוכה שולט השחור-לבן. במרכזה שני צילומי קיר גדולים של קרעי מבנים ארכיטקטוניים עלומים. על מסך קטן רצה סדרה של מבני-קרעים נוספים. לצדם קולאז'ים ארכיטקטוניים שבין הברוטליסטי לעתידיני ולכולם אופי וקומפוזיציות קודרים, שבשילוב עם אווירת הרטרו של טכניקת הקולאז' ילהיבו כל חובב של נקודת המפגש בין ברוטליזם, מדע בדיוני דיסטופי ועיצוב עטיפות אלבומים או כרזות של מוזיקה תעשייתית, פוסט-פאנק או טכנו קר, מר ואכזר. הידיעה

(שמגיחה מהטקסט האוצרותי) שרוב הדימויים נלקחו ממגזיני ארכיטקטורה ברלינאיים משנות ה-50 רק מעצימה את ההתלהבות.

אבל האסתטיקה הזאת לא מלהיבה כל אחד ולכן חשוב לומר שכל הבטון הזה רק מגרד את קצה קצה של ההתרחשות בתערוכה. לצד אחת מדגימות הגופרית מוצגות אבנים שחורות (שאחת מהן מופיעה בקופסת האור). מדובר בשברי סלע נומייט שהובאו מהארכיפלג סבאלבארד שבאוקיינוס הארקטי (ושייך לנוורווגיה). הסלע התגלה לראשונה בגרינלנד וגילו מוערך ב-2,800 מיליון שנה. "סלע זה היה עד לרוב ההיסטוריה של הכוכב שלנו", כותבת סופי ברזון מקאי בטקסט האוצרותי שהוא אחד הפואטיים והטריפיים שנכתבו ונקראו במקומותינו; יצירה בפני עצמה שמשתתפת בתערוכה עם חזיונות היוליים ואפוקליפטיים. באחד הקולאז'ים מופיע מבנה מוקף נוף ארקטי צחיח, שנראה כמו מקלט אטומי, בונקר או כניסה מפחידה לאתר מסתורי. האמת עולה על כל דמיון: זהו האתר שבו מוחזקת כספת שהוטמנה בצלע הר ובתוכה כמעט מיליון וחצי זרעים מכל העולם, בשימור קרח-עד: ביטוח לעתיד האנושות.

צילום הצבה בתערוכה. אבן בת 2,800 מיליון שנה צילום: טל סימון

הגופרית מחברת אותנו למסתורין תת-קרקעי שמחזיר אותנו אל קיבוץ בארי. חברה אנגלית-ערבית הפעילה מחצבות ומפעל גופרית באזור שבו הוא שוכן מראשית שנות ה-30 עד לאמצע מלחמת העולם השנייה. לאחר נטישתו נקנו אדמותיו ועליהן הוקם הקיבוץ ב-1946. כבישי הבטון שיצאו מהמפעל הגיעו לעזה ולקיבוץ ועליהם למעשה התקדמו רוצחי חמאס ב-7 באוקטובר.

ברזון מקאי כותבת: "דברים נטושים נוטים להתמלא ביצורים בלתי נראים, כאילו סיפורם המשיך בקו זמן אחר, וחיץ דקיק מפריד בין מה שהיה יכול לקרות לבין מה שקרה... 'קדום' הוא לא רק סוגיה של זמן... גילינו ש... עידן שלם יכול לחלוף בהרף עין"

איילת השחר כהן אמנות, "שבע ארצות", 2024, מתוך "ספר עשבים". ייתכן שגילינו בתערוכה זו את הבלשנית הארצית הראשונה צילום: איילת השחר כהן

זה המידע ה"יבש" הנוגע לשני אזורים מרוחקים אלפי קילומטרים זה מזה ומה שמחבר אותם ב"תפטיר תת-קרקעי", כך בטקסט האוצרותי, הוא החומרים עתיקי היומין והמיתיים שבקרקעם – הגופרית והנומיט (הגופרית תוארה על ידי האלכימאים כאחד מיסודות אבן החכמים; הנומיט נחשב לקריסטל בעל סגולות של "גבריות חזקה ומהירה", כך קובע אתר קריסטלים ברשת), המבנים המרשימים שסביבם והקשר לקטסטרופה ולאפשרות למניעתה. אתר הכספת בסבאלבארד ניצב כמונומנט של הנצחת העתיד; אתר המפעל הנטוש הצית את דמיון ילדי הקיבוץ שהתגנבו אליו והשליכו אבנים אל באר עמוקה שמצאו בתוכו. ברזון-מקאי וכהן ביקרו במקום לפני האסון ולא צילמו בו. ארכיטקטורת ההריסות שבגלריה דומה, לדבריהן, למראה המפעל. היעדר התיעוד מפנה מקום לפואטיקה של קדם, קוסמוס, סוד, אובדן, זיכרון וממדים מקבילים. ברזון-מקאי כותבת: "דברים נטושים נוטים להתמלא ביצורים בלתי נראים, כאילו סיפורם המשיך בקו זמן אחר, וחיץ דקיק מפריד בין מה שהיה יכול לקרות לבין מה שקרה... 'קדום' הוא לא רק סוגיה של זמן... גילינו ש... עידן שלם יכול לחלוף בהרף עין". צמרמורת.

צילום הצבה בתערוכה. פואטיקה של קדם, קוסמוס, סוד, אובדן, זיכרון וממדים מקבילים צילום: טל סימון

התערוכה משיקה ל"ספר עשבים", ספר אמן חדש של כהן, שנשען על מודל נפוץ בין המאה ה-15 ל-17 של "שמות, תיאורים, סגולות רפואיות ואגדות" הנקשרים בצמחים שונים. בספר מוזגת כהן לתערוכה פואטיקה עוצמתית משלה בשילוב עם קולאז'ים שבניגוד לאלה שבחלל, חלקם צבעוניים והם מבוססים על דימויי צמחייה מספרי בוטניקה וציורים של כהן. בדומה לדימויים הארכיטקטוניים, גם להם אופי של רטרו והד חורבן.

איילת השחר כהן, "בוטניקה", 2024, מתוך "ספר עשבים". אופי רטרו והד חורבן צילום: איילת השחר כהן

הספר מביא את הטריפ לשיאו. כהן מתארת זרעים דמיוניים בהשראת הכספת הארקטית, מזכירה את מארי קירי והרדיום הקטלני שגילתה

(זה מזכיר נבואות שאמאנים על הסכנה בחדירתנו אל סודות לא-לנו שמצויים מתחת לאדמה). אל קירי מצטרף ז'ול ורן שכתב את "מסע אל בטן האדמה" (עוד אסוציאציה אפוקליפטית: אמונתם של אגפים ברייך השלישי בתיאוריית כדור הארץ החלול). כהן כותבת: "אישה אחת המציאה לעצמה זוג עיניים שחודרות את הקרקע... הפלאות שראתה שם העבירו צמרמורת בגופה העדין ובנפשה השברירית... לעתים האירו את פניה זרזיפי זוהר שדלף מתוך בקע בצפונה של כדור הארץ". על קירי כתבה: "ריח האדמה הזכיר לה את העת העתיקה ובו בזמן את סופה. יומני המחקר שלה הוסיפו לזהור גם אחרי לכתה". התנועה הזאת בין הדרך לחורבן ובין הדרך לריפוי, בין חושך מת לאור חי (ולהפך), היא הטריפ האינטנסיבי הצפון בלב תערוכה שקשה להאמין שעוסקת, ובכן, במשמעות החיים.

איילת השחר כהן, "פסאדה 1", 2024. תנועה בין חושך מת לאור חי (ולהפך) צילום: איילת השחר כהן

בסיפור הפותח את "שושנת הרוחות", אסופת סיפורים קצרים מאת אורסולה לה גווין, מגדולות הסופרים (בתרגום גבי פלג), מתוארים בלשנים החוקרים את שפת הנמלים והפינגווינים. היא מעלה שם את הרעיון של שפה צמחית שמשולה ל"אמנות לא תקשורתית". הסיפור נחתם כך: "האם לא ייתכן שיגיע... הבלשן הארצי הראשון, שיתעלם מן הפיוטים העדינים ובני החלוף של האזובים, ויקרא תחתם את השירה הגעשית, התקשורתית עוד פחות, הסבילה עוד יותר בת-בלי-זמן וקרה, של הסלעים: כל אחד מהם הוא מילה שנאמרה, מי יודע מתי, על ידי הארץ עצמה, בבדידות העצומה, בקהילה העצומה עוד יותר, של החלל". ייתכן שגילינו בתערוכה זו את הבלשנית הארצית הראשונה.

**איילת השחר כהן, "מאדמות הגופרית אל קרחוני סבאלבארד".
אוצרת: סופי ברזון מקאי. גלריה בארי (דרך יפו 9, קומה 1, תל
אביב). עד 25.1**

אמנות

איילת השחר כהן הפכה את מה שמצאה בבונקר של יד מרדכי לתערוכה בעלת משמעות מצמררת

איילת השחר כהן, מתוך עבודת הווידאו "ניירות", 2023 צילום: איילת השחר כהן

**ב"הספרייה החלופית" בגלריה ביז מרדכי הציגה איילת
השחר כהן קולאז'ים ותצלומים שהושלכו לבונקר הסמוך.
איש לא היה יכול לנחש שהתערוכה תיהפך לרובד
אנדרטאי נוסף בחבל הארץ המדמם**

לעקוב

גלעד מלצר

18 באוקטובר 2023

הפעם קרה לקיבוץ יד מרדכי נס. התושייה, ההתארגנות המהירה וגבורת כיתת הכוננות הספיקו, לפחות נקודתית, כדי להדוף את מחבלי חמאס שדהרו לעבר שער הקיבוץ. מטח היריות שקיבל את פניהם גרם להם להסתובב ולנוס. איש בקיבוץ הוותיק לא נפגע, אבל כולם שם המומים וכואבים את האסון שנחת על השכנים ביישובים הסמוכים.

איילת השחר כהן, מתוך התערוכה "הספרייה החלופית", 2023 צילום: ליאת אלבלינג

יד מרדכי בכלל התחיל כקיבוץ ליד נתניה. חלוצים מתנועת "השומר" בפולין התיישבו שם כבר ב-1933. כעבור עשור, בדצמבר 1943, כמה חודשים אחרי מרד גטו ורשה, עלו על הקרקע כעשרה קילומטר דרומית לאשקלון.

הכניסה לבונקר של יד מרדכי צילום: איילת השחר כהן

יד מרדכי שוכן פחות מחמישה קילומטר ממחסום ארז שב-7 באוקטובר לא היווה מחסום לנחשול המחבלים שפלו לשטח ישראל. בסוף מאי 1948 לגבורה ולהקרבה של אנשי הקיבוץ לא נלוותה אלת המזל. אחרי קרבות הגנה נואשים מול הצבא המצרי, התושבים פונו. בנובמבר אותה שנה הוא נכבש מחדש, והחלו בשיקומו כישוב גבול במדינת ישראל הצעירה.

המבנה שבו שוכנת הגלריה, זמן קצר אחרי שהוקם צילום: איילת השחר כהן / ארכיון יד מרדכי

המאפייה של יד מרדכי. פעלה במקום המשמש כיום גלריה צילום: איילת השחר כהן / ארכיון יד מרדכי

גלריה דנה בקיבוץ נפתחה ב-2007 במבנה ששימש למאפייה ואחר כך למתפרה. בגבעה מעליה מתנשא פסלו הענק של מרדכי אנילביץ', מפקד גטו ורשה שעל שמו קרוי הקיבוץ. התערוכה הנוכחית שם, "הספרייה החלופית", ניצבת בחלל שננעל מיד עם פרוץ הקרבות. האמנית אילת השחר כהן אספה, פירקה, יצרה קולאז'ים, תצלומים, הצבות וקטעי וידיאו ממחסן הספרים שהושלכו לבונקר הסמוך לגלריה, אחרי שסוננו על ידי ספרנית הקיבוץ. כהן, כך כותבת האוצרת רווית הררי, חשפה "מרחב של ידע תת קרקעי חבוי". אוצרות תרבות, ידע, ופנאי נדחסו למקלט. חלקם נהרסו, חלקם סוננו ונשמרו.

מתוך התערוכה של איילת השחר כהן צילום: ליאת אלבלינג

מתוך התערוכה של איילת השחר כהן צילום: ליאת אלבלינג

אחד הספרים שמצאה כהן במחסן הוא האוטוביוגרפיה של הלן קלר, האישה המופלאה, לוחמת הצדק שהצליחה למרות היותה חירשת-אילמת-עיוורת למצוא דרך לתקשר, לפעול, להשפיע. קלר כתבה שבגיל צעיר, כשרצתה להבין את העולם סביבה, היה עליה

לפענח מה המשמעות של שבעה מושגים: אנרגיה, רפרודוקציה, מסתורין, תופעה, יוצא מן הכלל, נצח, הנחה. המילים בוקעות מתוך מעין שמש שחורה שמרחפת מעל אחד המדפים. לצדו נתלו שישה דפים מתוך ספר של המשורר הסוריאליסט ז'אק פרוור ועליהם מילה או מילים ספורות, שמות השירים. מאחורי הדף אפשר לראות את השיר מבצבץ מבעד לנייר שהצהיב.

דפים מתוך ספר של ז'אק פרוור בעבודה של איילת השחר כהן צילום: ליאת אלבלינג

מראה הצבה מהתערוכה של איילת השחר כהן צילום: ליאת אלבלינג

מראה הצבה מהתערוכה של איילת השחר כהן צילום: ליאת אלבלינג

בווידיאו, פרק הסיום של התערוכה, נראים דפים עפים ברוח למרגלות האנדרטה של אנילביץ'. איש לא יכול היה לתאר לעצמו איך התערוכה — עם השירים, הספרים, ההצבות, הראיונות עם חברי המשק והתצלומים — תיהפך לרובד אנדרטאי נוסף בחבל הארץ היפה והמדמם הזה.

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ